

Теорія і методика професійної освіти

УДК 355.23:355.43(NATO):37.013(477)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20603723>

ПІДГОТОВКА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗА СТАНДАРТАМИ НАТО В УМОВАХ ВІЙНИ: ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Міхін Андрій Юрійович

науковий співробітник науково-дослідного відділу розвитку підготовки військ
(сил) науково-дослідного управління застосування та підготовки військ (сил),
Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м.

Львів

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7074-9891>

Прийнято: 09.04.2026 | Опубліковано: 30.04.2026

Анотація

У статті досліджено процес підготовки військовослужбовців Збройних Сил України за стандартами НАТО в умовах повномасштабної війни з Російською Федерацією. Розмежовано поняття «військова освіта», «професійна військова підготовка» та «навчання» у контексті доктринальної традиції Альянсу та Bi-SC Directive 075-007. Проаналізовано архітектуру стандартизації НАТО у сфері військової освіти, зокрема MC 0458/4, Generic Officer PME Reference Curriculum та NATO Leadership Development Concept. Здійснено порівняльний аналіз досвіду імплементації стандартів НАТО у системах військової освіти Польщі, країн Балтії та Грузії, що дав три якісно

різні моделі інституційної трансформації. Розкрито трансформацію системи підготовки ЗСУ протягом 2022–2025 років, включаючи перехід від багаторівневої радянської моделі до курсової L-системи (L-1A, L-1B, L-1C, L-2), реформу базової загальновійськової підготовки з її шістьма редакціями та міжнародні програми Interflex і EUMAM Ukraine. Досліджено впровадження інноваційних освітніх технологій: VR/AR-симуляторів бойових дій, підготовки операторів безпілотних авіаційних систем у понад 30 сертифікованих школах, кібербезпекових навчань Locked Shields. Проаналізовано механізми забезпечення якості військової освіти в контексті програми DEEP та подвійної акредитації за стандартами НАЗЯВО і НАТО, а також мовну підготовку за STANAG 6001 з виявленням розриву між фактичним рівнем SLP 2 та необхідним SLP 3. Визначено інституційні та ресурсні передумови сертифікації національної військової освіти за стандартами НАТО з вересня 2026 року. Виявлено чотири системні суперечності: швидкість проти якості, формальна імплементація проти культурної зміни, технологічні інновації проти інфраструктурних обмежень, інституційна тяглість проти кадрової ротації. Обґрунтовано перспективи перетворення України на регіонального експортера військово-освітньої експертизи до 2030 року.

Ключові слова: *військова освіта, стандарти НАТО, підготовка військовослужбовців, інноваційні освітні технології, L-курси, STANAG 6001, забезпечення якості освіти, DEEP*

TRAINING OF MILITARY PERSONNEL ACCORDING TO NATO STANDARDS IN WARTIME CONDITIONS: INNOVATIVE EDUCATIONAL CHALLENGES AND PROSPECTS

Mikhin Andrii Yuriiovych

Researcher at the Research Department for the Development of Troops (Forces) Training, Research Directorate for the Employment and Training of Troops (Forces),
Hetman Petro Sahaidachnyi National Army Academy, Lviv

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7074-9891>

Abstract

The article examines the training of Ukrainian Armed Forces personnel according to NATO standards during the full-scale war with the Russian Federation. The concepts of "military education," "professional military training," and "learning" are delineated within the Alliance's doctrinal tradition and Bi-SC Directive 075-007. The NATO standardization architecture for military education is analyzed, including MC 0458/4, Generic Officer PME Reference Curriculum, and NATO Leadership Development Concept. A comparative analysis of NATO standards implementation in military education systems of Poland, the Baltic states, and Georgia is conducted, revealing three qualitatively different models of institutional transformation. The transformation of the Ukrainian Armed Forces training system during 2022–2025 is examined, including the transition from the Soviet multi-level model to the L-course system (L-1A, L-1B, L-1C, L-2), basic military training reform through its six iterations, and international programs Interflex and EUMAM Ukraine. The implementation of innovative educational technologies is investigated: VR/AR combat simulators, unmanned aerial systems operator training in over 30 certified schools, and Locked Shields cybersecurity exercises. Quality assurance mechanisms for military education under the DEEP program and dual accreditation per NAQA and

NATO standards are analyzed, along with language training per STANAG 6001 revealing the gap between actual SLP 2 and required SLP 3 proficiency levels. Institutional and resource prerequisites for certifying national military education to NATO standards from September 2026 are identified. Four systemic contradictions are revealed: speed versus quality, formal implementation versus cultural change, technological innovations versus infrastructure limitations, and institutional continuity versus personnel rotation. Prospects for Ukraine becoming a regional exporter of military education expertise by 2030 are substantiated.

Keywords: *military education, NATO standards, military training, innovative educational technologies, L-courses, STANAG 6001, quality assurance in education, DEEP*

Постановка проблеми

Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України, розпочата 24 лютого 2022 року, оголила фундаментальну суперечність, яку можна назвати «дилемою воєнного реформування»: система військової освіти мусить одночасно масово підготувати особовий склад для поточних бойових потреб і глибоко трансформувати освітні інституції відповідно до стандартів НАТО. Якщо припустити, що кожне із цих завдань потребує повної концентрації організаційного ресурсу, то їхнє паралельне виконання апріорі генерує інституційний конфлікт: стандартизація за НАТО вимагає системного компетентнісного підходу, тривалих циклів підготовки, якісного викладацького корпусу та розвиненої матеріальної бази, тоді як війна стискає часові рамки, мобілізує досвідчених інструкторів на фронт і руйнує інфраструктуру навчальних закладів [1]. Напруження між цими полюсами не має прецедентів у новітній європейській історії – жодна країна-кандидат на вступ до Альянсу не реформувала військову освіту в умовах найбільшої конвенційної війни на континенті від 1945 року. Це дає підстави стверджувати, що Україна формує

принципово новий тип трансформації, який виходить за межі відомих моделей (польської, балтійської, грузинської) і потребує власної аналітичної рамки.

Водночас бойовий досвід, накопичений Збройними Силами України за три роки повномасштабної війни, перетворюється на унікальний освітній актив: західні армії (члени Альянсу) активно інтегрують українські тактичні напрацювання у власні доктрини, фактично змінюючи звичну ієрархію, де країна-реципієнт стандартів одночасно виступає їх джерелом [7]. Інноваційні освітні технології (від VR-симуляторів і підготовки операторів безпілотних систем до кібербезпекових навчань) розвиваються не від генеральної програми, а від конкретної бойової проблеми, що забезпечує безпрецедентний темп навчальної ітерації. Видається обґрунтованим розглядати цей темп як самостійну конкурентну перевагу, яка компенсує ресурсні обмеження й надає українській моделі риси, не характерні для жодного іншого освітнього середовища Альянсу. Зазначене зумовлює потребу дослідити підготовку військовослужбовців за стандартами НАТО в умовах війни, виявити системні суперечності реформи та обґрунтувати напрями її подальшого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Архітектуру стандартизації Альянсу у сфері освіти та індивідуальної підготовки розкриває оновлена Bi-SC Directive 075-007, яка у редакції від 24 березня 2025 року повністю переписала підхід до сертифікації курсів через тристоронній механізм Course Control Documents [16]. К. Мавроді у дослідженні 2020 року проаналізував інституційну акредитацію відповідно до цієї директиви, показавши концептуальну сумісність натівського підходу з європейськими стандартами ESG та ISO 29990:2010, водночас зафіксувавши відмінності у циклах перегляду та онтології результатів навчання [6]. Порівняльний аналіз імплементації стандартів НАТО у системах військової освіти країн-кандидатів здійснили М. Іскандаров та Д. Гавлічек у серії публікацій 2019–2021 років,

присвячених ролі Альянсу в удосконаленні PME у країнах Південного Кавказу, де автори показали, що DEEP ефективна вертикально (на рівні розвитку викладацького складу), проте інституційний перенос (інкорпорація стандартів у бюрократичну тканину міністерств оборони) залишається найслабшою ланкою [3]. Г. Сандерс у роботі 2022 року, присвяченій обмеженням програми DEEP в Україні, сформулював критичний діагноз: стандарти НАТО сприймаються як технічні й бінарні, а не як багаторівневі, що ставить під сумнів реальність формальної відповідності [5]. П. Жолікур описав структурний дисбаланс українського оборонно-освітнього сектору пропорцією «1 західний експерт на 55 українських військових» і розкрив обмеження зовнішньої експертної допомоги [8].

Безпосередній вплив повномасштабної війни на систему військової освіти дослідили С. Салькутсан та А. Столберг у фундаментальній статті 2023 року, де переконливо показали, що восьмирічна реформа PME (2014–2022) сформувала новий клас офіцерів і сержантів, здатних застосовувати Mission Command, і саме нематеріальний фактор виявився вирішальним у відсічі агресії 2022 року [7]. Стандарти якості професійної військової освіти у закладах НАТО та їхню застосовність як орієнтиру для фахової підготовки в Україні дослідила Н. В. Вавілова [2]; питання забезпечення якості вищої освіти у ВВНЗ розглянуто у працях дослідників Національної академії Державної прикордонної служби, де акцентовано на адаптації цивільних моделей ENQA до специфіки військового навчального закладу [12]. Проблему мовної підготовки військовослужбовців у контексті STANAG 6001 та цифрових інновацій досліджено у роботі О. П. Сулова (2025), де описано впровадження Computer Adaptive Language Testing та змішаних LMS-моделей, які частково вирішують проблему рецептивних умінь, але залишають продуктивні навички ресурсозатратним обмеженням [11]. Попри значний масив публікацій, досі відсутнє дослідження, яке б інтегрувало аналіз стандартизації, інноваційних технологій, забезпечення якості та мовної

підготовки у єдиному контексті воєнного часу, – саме цю лакуну покликана заповнити пропонована стаття.

Формулювання цілей статті

Метою статті є комплексний аналіз підготовки військовослужбовців Збройних Сил України за стандартами НАТО в умовах повномасштабної війни, виявлення інноваційних освітніх викликів та обґрунтування перспектив розвитку системи військової освіти. Для досягнення зазначеної мети поставлено такі завдання: розмежувати базові поняття «військова освіта», «підготовка» та «навчання» у контексті доктринальної традиції Альянсу; проаналізувати архітектуру стандартизації НАТО та порівняльний досвід країн-імплеметаторів; розкрити трансформацію системи підготовки ЗСУ протягом 2022–2025 років; дослідити впровадження інноваційних технологій; проаналізувати механізми забезпечення якості та мовної підготовки; визначити інституційні передумови сертифікації національної військової освіти за стандартами НАТО з вересня 2026 року.

Виклад основного матеріалу

Будь-яке дослідження, що претендує на системність, починається з визначення категоріального апарату, і у випадку військової освіти ця операція далеко не тривіальна, адже терміни «освіта», «підготовка», «навчання» та «тренування» функціонують у різних доктринальних традиціях з відмінними значеннями. Військова освіта (military education) охоплює системне формування професійного світогляду, аналітичного мислення, стратегічної культури офіцера і закріплюється дипломом державного зразка з кредитами ECTS; підготовка (training) орієнтована на засвоєння конкретних умінь, доктринальних процедур і поведінкових стандартів; навчання (learning) є індивідуальним когнітивним процесом, що відбувається і в освітньому, і в тренувальному контексті, зокрема

шляхом рефлексії бойового досвіду [7]. Bi-SC Directive 075-007 у редакції від 24 березня 2025 року саме на цьому розмежуванні буде всю архітектуру індивідуального навчання Альянсу: освіта формує здатність ухвалювати рішення в умовах невизначеності, тренування доводить виконання процедур до рівня автоматизму, а performance-based learning з'єднує їх через спільну метрику результатів [16]. Видається обґрунтованим зауважити, що поняття стандартизації НАТО (STANAG) виходить за межі суто технічної уніфікації й набуває значення культурного коду інтероперабельності: воно охоплює мовний профіль (STANAG 6001), процедури штабного планування, доктринальний словник AAR, а також освітні референсні документи на кшталт Generic Officer PME Reference Curriculum [2; 19]. Компетентнісний підхід доповнює стандарти, переносючи фокус із годин і дисциплін на верифіковані поведінкові індикатори: здатність командувати в умовах VUCA, ухвалювати етичні рішення, керувати багатонаціональним колективом [21]. Якщо взяти ці три виміри (освітній, тренувальний, компетентнісний) як взаємопов'язані грані єдиного процесу, стає зрозумілим, чому формальне запозичення стандартів без інтерналізації їхньої онтології дає лише зовнішню подібність, а не реальну інтероперабельність, – і саме цю тезу ми пропонуємо покласти в основу подальшого аналізу.

Конкретне інституційне втілення зазначеного понятійного апарату забезпечує багаторівнева система стандартів НАТО, капстоунним документом якої залишається MC 0458/4 (2023), конкретизований через серію Bi-SC директив, і передусім 075-007, остання редакція якої повністю переписала підхід до сертифікації курсів, ввівши триступеневу шкалу NATO-Approved / NATO-Selected / Listed з обов'язковим перезатвердженням кожні три роки [16]. Для країн-кандидатів ця формально прозора архітектура обертається паралельним документообігом: ВВНЗ змушені одночасно проходити акредитацію за національними процедурами (НАЗЯВО, ESG-сумісні критерії) і сертифікацію курсів за каталогом ЕТОС, що розпорошує обмежений адміністративний ресурс

[6]. Generic Officer PME Reference Curriculum, попри декларативну необов'язковість, фактично виконує функцію де-факто стандарту, бо саме за його структурою оцінюються національні офіцерські програми у звітах DEEP [2]. Порівняльний аналіз досвіду імплементації дає три якісно різні моделі, які ми пропонуємо типологізувати за критерієм глибини інституційного переносу. Першу модель – «інтегральну» – демонструє Польща, яка пройшла шлях від Akademia Obrony Narodowej до Akademii Sztuki Wojennej (2016), створила Joint Force Training Centre у Бидгощі та виступає lead country в DEEP; її модель базується на більш ніж тридцятирічній інституційній безперервності та оборонному бюджеті понад 4% ВВП. Друга модель – «мережева» – втілена Балтійським оборонним коледжем у Тарту, заснованим трьома державами 1999 року як єдина повністю англomовна PME-інституція континентальної Європи на оперативно-стратегічному рівні, що експортує методику на схід через Eastern Partnership. Третю модель – «модульну» – ілюструє Грузія, де DIBS отримала статус NATO-accredited ETF у червні 2022 року, проте Національна академія оборони залишається на проміжній стадії: десятирічний цикл реформ дав сертифікований модуль, але не системну культурну зміну [3; 5].

Таблиця 1. Порівняльна характеристика моделей імплементації стандартів НАТО у системах військової освіти

Критерій	Польща (інтегральна)	Балтія (мережева)	Грузія (модульна)	Україна (дуальна)
Тривалість реформи	33+ роки безперервної інституційної еволюції від AWL через AON до ASzWoj	27 років (з 1999 р.); коледж у Тарту як спільний проект трьох держав	10+ років; DIBS сертифікована, але НАО залишається на проміжній стадії	6 років нормативної бази (2018–2024), фактична трансформація з 2022 р. під тиском війни
Рівень англomовності PME	Окремі курси англійською; основна мова – польська	Повністю англomовна PME на оперативно-стратегічному рівні	Англomовні модулі в DIBS; SLP 2 переважно	SLP 2 (Functional) у більшості випускників; мета – SLP 3 до 2028 р.

Критерій	Польща (інтегральна)	Балтія (мережева)	Грузія (модульна)	Україна (дуальна)
Сертифікація курсів НАТО	NATO-Approved для JFTC та кількох курсів ASzWoj	NATO-Approved для всіх основних курсів BDCA	NATO-Accredited ETF (DIBS, 2022)	Аудит стартував 05.2025; цільова дата сертифікації – 09.2026
Ключова перевага	Масштаб і бюджет (4%+ ВВП), lead country DEEP	Мультинаціональна модель, повна англомовність	Компактний модульний підхід	Бойова верифікація, зворотний трансфер доктрин, темп інновацій
Критична вразливість	Інерційність великої бюрократії	Залежність від консенсусу трьох урядів	Культурний перенос обмежений одним модулем	Кадрова ротація, паралельний документообіг, мовний бар'єр

Джерело: складено автором на основі [3; 5; 7; 15]

Визначивши зовнішній контекст і типологію моделей, доцільно перейти до аналізу української реформи, яка, видається, формує четвертий тип, що можна означити як «дуальну модель воєнного часу»: НАТО-стандартизована L-вертикаль (повільна, академічна) співіснує з реактивними каналами підготовки, зумовленими бойовими потребами. Фундамент закладено Законом «Про військову освіту» (2018), пілотні курси L-2/L-3/L-4 розпочали в НУОУ імені Черняхівського у січні 2020 року за моделлю BALTDEFCOL, а повноцінний запуск L-системи у 2022/2023 навчальному році збігся з найгострішою фазою повномасштабної війни [13]. Постанова КМУ № 1490 від 30 грудня 2022 року закріпила Концепцію трансформації до 2032 року, наказ Міноборони № 120 від 15 лютого 2024 року сформував нормативне поле освітнього процесу у ВВНЗ, а Постанова № 1109 від 26 вересня 2024 року формалізувала п'ять категорій підготовки (від ліцеїстів до офіцерів стратегічного рівня) [1]. У травні 2024 року Міноборони оприлюднило перелік 71 курсу L-системи у 7 ВВНЗ і 4 ВНП ЗВО, а інституційний аудит експертів НАТО, що стартував 1 травня 2025 року за фінансування Литви, у січні 2026 року зафіксував значний прогрес [15]. Якщо припустити, що формальна нормативна база є необхідною, але не достатньою

умовою реальної трансформації, то ключовим стає питання: наскільки паралельне функціонування L-вертикалі та каналів воєнного часу (БЗВП, Interflex, EUMAM) призводить до взаємного збагачення, а наскільки – до ерозії стандартів? Архітектуру цієї дуальної системи доцільно відобразити у вигляді схеми (рис. 1).

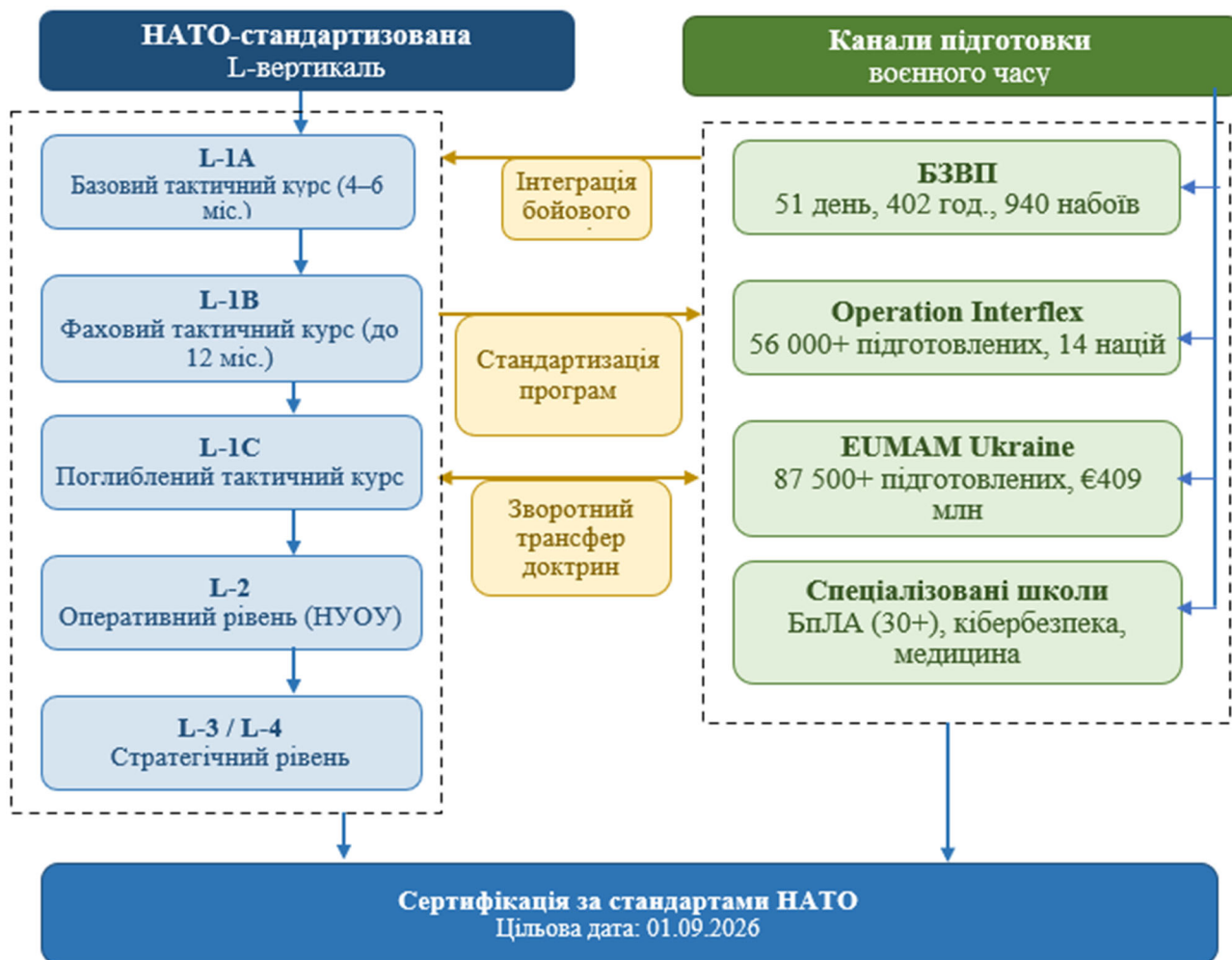

Рис. 1. Архітектура дуальної системи підготовки військовослужбовців ЗСУ (2022–2025)

Джерело: розроблено автором

Базова загальновійськова підготовка (БЗВП) пройшла шлях від місячної програми 2022 року до 51-денної шостої редакції липня 2025 року з 402 годинами навчального часу, 137 годинами вогневої підготовки та 940 бойовими набоями

на курсанта; з 1 вересня 2025 року її доповнено базовою військовою службою на заміну строкової [4; 17]. Аналітики зазначають ключове: подовження терміну само по собі не корелює з відчуттям готовності новобранця, бо успіх упирається в кваліфікацію інструкторів, наявність боєприпасів і матеріальної бази. Закордонний контур у вигляді Operation Interflex (понад 56 000 підготовлених до червня 2025 року за участю 14 партнерських націй) і EUMAM Ukraine (понад 87 500 підготовлених до квітня 2025 року з бюджетом 409 мільйонів євро на 2024–2026 роки) забезпечив масштаб, але водночас оголив доктринальний розрив: інструктори партнерських країн визнавали, що не мали власних практик навчання траншейної війни і фактично переймали українські лекала [18; 20]. Це дає підстави стверджувати, що український канал підготовки воєнного часу вже не є суто реципієнтним – він перетворюється на генератор тактичних знань, які західні армії інкорпорує через зворотний трансфер доктрин.

Скорочення курсів L-1В з дванадцяти місяців до режиму «за рішенням командира» формально передбачено наказами воєнного часу, але вже у середньостроковій перспективі ставить питання: чи становить це адаптацію стандарту, чи його ерозію? С. Салькутсан і А. Столберг переконливо показують, що восьмирічна реформа РМЕ (2014–2022) сформувала новий клас офіцерів і сержантів, здатних застосовувати Mission Command [7], однак Г. Сандерс попереджає, що бінарне прочитання стандартів «виконано / не виконано» може приховати реальну якість освоєння компетентностей [5]. Парадоксальним чином війна одночасно стискає терміни підготовки й продукує найбагатший у світі корпус бойового досвіду, який західні армії свідомо інтегрують у свої доктрини [18].

Інституційна рамка, розглянута вище, задає формальні координати реформи, проте справжній інноваційний зміст української військової освіти розкривається у технологічному вимірі, і тут доцільно запропонувати поняття «бойового інноваційного циклу» (БІЦ): бойова проблема генерує запит,

комерційне рішення (COTS) адаптується у шеститижневому циклі, результат верифікується у зоні бойових дій і повертається в систему підготовки як оновлений стандарт. L7 Simulators забезпечує до 70% економії боєприпасів через лазерні системи стрільби, KalmanVR на платформі Meta Quest 2/3 заміщує реальні пуски ПЗРК Stinger та Iгла вартістю 10–50 тисяч доларів за ракету, а гіперреалістична 3D-симуляція «Перший бій» інтегрована у 51-денний курс БЗВП з 2025 року. Норвезька програма Nansen у 2024–2025 роках передала ЗСУ 39 систем XR-навчання Varjo XR-4 на Leopard 2 A4 загальною вартістю 8,7 мільйона доларів, демонструючи на порядки нижчий бюджет порівняно з американською Synthetic Training Environment (з її концепцією One World Terrain) та британським Combined Arms Tactical Trainer (із 200+ мережевими симуляторами). Ця асиметрія перетворюється на стратегічну перевагу: ЗСУ замість мільярдних капіталовкладень досягають темпу ітерації, безпрецедентного для Альянсу, і якщо припустити, що швидкість впровадження інновацій є не менш важливою за їхню технологічну складність, то українська модель має найкращий показник time-to-battlefield серед усіх членів і кандидатів НАТО [7].

Підготовка операторів безпілотних систем стала найяскравішою інноваційною лабораторією української військової освіти й заслуговує на окреме концептуальне осмислення. Указом Президента 51/2024 від 6 лютого 2024 року створено Сили безпілотних систем – перший у світі окремий рід військ для БпЛА; понад 30 сертифікованих Міноборони шкіл використовують симулятори LiftOFF і OBRIY на етапах перед переходом на реальні FPV-апарати. Підготовка FPV-пілота коштує приблизно у 300 разів дорожче, ніж піхотинця базового рівня, проте відношення «вартість дрона до вартості ураженої цілі» (менше тисячі доларів проти трьох–п'яти мільйонів за російський танк) створює найкращий показник cost-per-kill в історії конвенційної війни. Кібербезпекова складова артикулюється через NATO CCDCOE у Таллінні: Україна вперше

повноцінно взяла участь у навчаннях Locked Shields 2024 у спільній команді з Чехією разом із 4000 експертами з понад 40 країн, що зафіксувало перехід від реципієнта допомоги до повноцінного учасника інтелектуального ядра Альянсу [9; 10]. Якщо типологізувати інноваційні освітні технології ЗСУ за ступенем зрілості, виокремлюються три рівні: зрілі (лазерні стрілецькі симулятори, LMS-платформи), що зростають (VR-тактичні тренажери, підготовка FPV-операторів) і перспективні (ШІ-аналіз тактичних рішень, цифрові двійники бою), – і саме на перетині другого й третього рівнів Україна має найбільший потенціал для створення глобального інноваційного внеску. Зв'язок між рівнями зрілості, типами технологій та їхнім впливом на бойову ефективність доцільно відобразити у вигляді схеми (рис. 2).

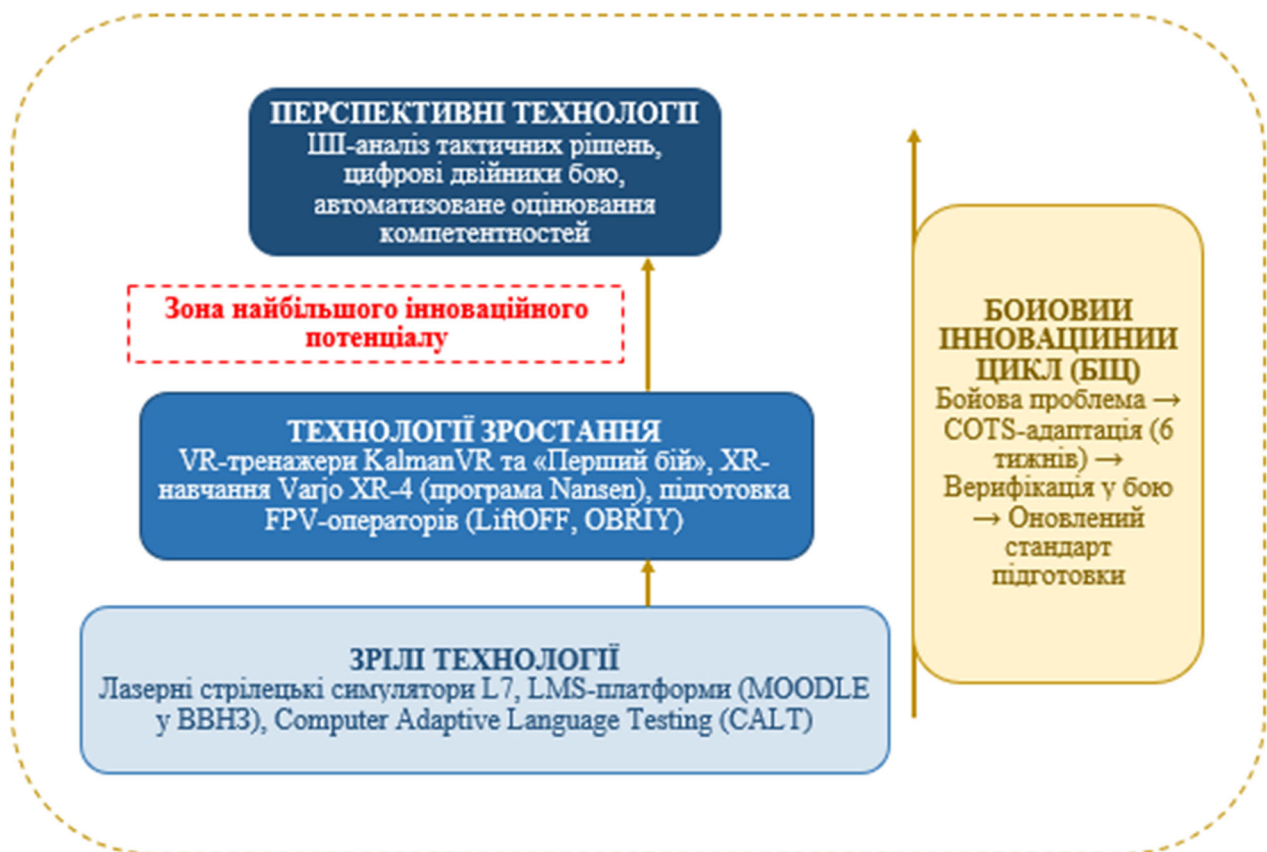

Рис. 2. Типологія інноваційних освітніх технологій ЗСУ за ступенем зрілості

Джерело: розроблено автором

Технологічні інновації потребують адекватної системи контролю якості, яка в Україні розгортається на перетині двох логік – формальної (ESG 2015 і Болонський процес через НАЗЯВО) та функціональної (NATO Quality Assurance Programme через сертифікацію CCD), і саме ця дуальність становить, видається, найбільш концептуально цікавий елемент реформи. К. Мавроді у дослідженні 2020 року показує, що Bi-SC 075-007 концептуально сумісна з ESG та ISO 29990:2010 на рівні циклу PDCA, learning outcomes і student-centered learning, але відмінні цикли перегляду (3 роки для CCD проти 5–7 років для ESG-акредитації) та різна онтологія результатів роблять адаптацію цивільних моделей нетривіальною [6].

Український гібрид (одночасна акредитація освітньо-професійних програм НАЗЯВО і сертифікація L-курсів за DEEP Reference Curricula) стратегічно виправданий, бо забезпечує курсанту і цивільно валідний диплом, і НАТО-сумісну військову освіту, проте інституційно дорогий: відділи забезпечення якості ВВНЗ працюють у режимі подвійного звітування з різною термінологією, періодичністю і категоріальним апаратом [12; 14]. Мовна підготовка за STANAG 6001 виявилася найбільш чутливим вузлом всієї реформи: стандарт оперує чотирицифровим Standardized Language Profile у послідовності Listening–Speaking–Reading–Writing з шістьма рівнями (0–5), і для штабних посад НАТО фактичним порогом є SLP 3333 (Professional), тоді як випускники українських ВВНЗ переважно досягають рівня 2 (Functional), попри обов'язкові 600+ годин англomовної підготовки [7; 11]. Закон № 3760-IX від 4 червня 2024 року та Постанова КМУ № 1522 від 27 грудня 2024 року, що зобов'язують володіти СМР 2+ для ключових офіцерських і сержантських посад, створюють потужний регуляторний поштовх, але ще більше навантажують єдиний у країні центр сертифікації СМР-3 у НУОУ [8]. Цифрові інструменти (Computer Adaptive Language Testing від BILC, змішані LMS-моделі) частково знімають проблему рецептивних умінь, проте продуктивні навички – говоріння і письмо –

залишаються людиномістким обмеженням, яке технологіями не обходиться [11]. Мова при цьому є лише видимою частиною ширшої проблеми міжкультурної компетентності: багатонаціональні навчання (Sea Breeze з 1997 року, Rapid Trident з 2003 року, Defender Europe) історично виконували функцію природної мовної практики, але після 24 лютого 2022 року цю роль перебрали на себе Interflex, EUMAM і безпосередня штабна взаємодія в межах NSATU [18; 20].

Заявлений старт офіційної процедури сертифікації національної військової освіти за стандартами НАТО з 1 вересня 2026 року ставить перед Україною вузький набір критичних передумов, і якщо розглянути їх крізь призму системної теорії, вони групуються навколо трьох осей: інфраструктурної, кадрової та культурної. По осі інфраструктурній першочерговою є функціональна QA-інфраструктура: створення Quality Management Teams з річними звітами AQAR у кожному ВВНЗ, синхронізація CCD I–III для всіх 71+ курсу L-системи, інтеграція з ЕТОС і ePRIME, повний цикл моніторингу за Annex L Bi-SC 075-007. По осі кадровій критичною є стабілізація викладацького корпусу в умовах, коли 65–70% науково-педагогічного складу мають статус учасника бойових дій і ротуються у зону бойових дій; без єдиної Школи інструкторів і захищених від мобілізації академічних позицій якості викладання неминуче деградуватиме. По осі культурній необхідно подолати мовний бар'єр через децентралізацію тестування SMP-3 за межі НУОУ, масштабування CALT і впровадження CLIL у профільні дисципліни, без чого сертифікація залишиться на рівні L-1A/L-1B [8; 11]. NATO Leadership Development Concept, формалізований у звіті STO-TR-NFM-286 (2022) та Leadership and Ethics Reference Curriculum (DEEP, 2024), підкреслює саме етичний і культурний вимір лідерства – здатність діяти у VUCA-середовищі, дотримуватись фундаментальних цінностей Альянсу, демонструвати моральну сміливість [15; 21]. Для України, яка веде війну за демократичні цінності, ця рамка є не зовнішнім запозиченням, а внутрішньою

потребою: етичне лідерство і патріотичне виховання змикаються в одній точці, де професійна військова культура неможлива без громадянської.

Висновки

Проведене дослідження виявило чотири системні суперечності української військової освіти, кожна з яких потребує свідомого політичного вибору, а не технічного компромісу. Суперечність між швидкістю та якістю не розв'язується подовженням курсів – вона потребує перенесення фокусу з годин на верифіковані компетентності та готовності припинити курс достроково за рішенням комісії, а не за рішенням командира на фронті. Суперечність між формальною імплементацією та культурною зміною є найризикованішою лінією, бо саме на ній виникає спокуса бінарного звітування, тоді як реальна інтеперабельність вимагає Mission Command, функціонуючого NCO-корпусу та англійської як робочої мови штабів, а не як іспиту. Суперечність між технологічними інноваціями та інфраструктурними обмеженнями в українському контексті несподівано розв'язується на користь інновацій: дешеві COTS-рішення, VR на Meta Quest, шеститижневі цикли ітерації перевершують мільярдні аналоги саме завдяки бойовій верифікації. Нарешті, суперечність між інституційною тяглістю та кадровою ротацією залишається найвразливішою точкою, бо без захищеного академічного ядра ВВНЗ ризикують перетворитися на адміністративні оболонки.

Прогноз на горизонті 2026–2030 років виглядає обережно оптимістичним. Україна має реальні шанси отримати NATO-accredited статус для частини L-курсів у 2026–2027 роках, повну сертифікацію оперативно-стратегічної вертикалі – до 2028–2029 років, а до 2030 року перетворитися на регіонального експортера військово-освітньої експертизи для Молдови, країн Західних Балкан та Південного Кавказу. Війна, яка теоретично мала зруйнувати реформу, фактично стала її найпотужнішим прискорювачем, а український досвід уже

сьогодні переписує західні доктрини. Якщо політична воля втримає курс, а ресурси міжнародних партнерів не розсіються після завершення гарячої фази війни, українська військова освіта може стати першим у новітній історії випадком, коли країна-кандидат не імітує стандарти Альянсу, а спільно з ним їх формує, – і саме в цьому полягає головна перспектива, що виходить далеко за межі суто національного оборонного проєкту. Подальші наукові дослідження доцільно спрямувати на моніторинг процесу сертифікації, порівняльний аналіз ефективності різних каналів підготовки та оцінювання впливу бойового досвіду на якість освітніх програм.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Концепції трансформації системи військової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2024 р. № 1109. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1109-2024-п>
2. Вавілова Н. В. Стандарти якості професійної військової освіти в закладах військової освіти НАТО. *Військова освіта*. 2023. № 1 (47). С. 28–34. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2023-47/28-34>
3. Iskandorov M., Gavlíček D. NATO's Role in Improving Professional Military Education with a Focus on the South Caucasus Countries. *Connections: The Quarterly Journal*. 2021. Vol. 20, No. 2. P. 79–96. URL: <https://connections-qj.org/article/natos-role-improving-professional-military-education-focus-south-caucasus-countries>
4. Міноборони повідомило, що вивчають на БЗВП і чому це критично важливо на сучасній війні. Кабінет Міністрів України. 2025. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minoborony-povidomylo-shcho-vyvchaiut-na-bzvp-i-chomu-tse-krytychno-vazhlyvo-na-suchasnii-viini>
5. Sanders G. D. Defense Education Enhancement Program in Ukraine: The Limits of NATO's Education Program. *Connections: The Quarterly Journal*. 2022. Vol. 21, No.

1. P. 67–84. URL: <https://connections-qj.org/article/defense-education-enhancement-program-ukraine-limits-natos-education-program>
6. Mavrodi K. Institutional Accreditation According to NATO BI-SC Education and Individual Training Directive 075-007 (2015). *Connections: The Quarterly Journal*. 2020. Vol. 19, No. 3. P. 97–110. URL: <https://www.researchgate.net/publication/344328066>
7. Salkutsan S., Stolberg A. The Impact of War on the Ukraine Military Education System: Moving Forward in War and Peace. *Connections: The Quarterly Journal*. 2023. Vol. 22, No. 2. P. 43–62. URL: <https://connections-qj.org/article/impact-war-ukraine-military-education-system-moving-forward-war-and-peace>
8. Jolicoeur P. Defense Education Enhancement Programme in Ukraine: The Limits of NATO's Education Program. *Connections: The Quarterly Journal*. 2022. Vol. 21, No. 1. P. 85–102. URL: <https://connections-qj.org/article/defense-education-enhancement-program-ukraine-limits-natos-education-program>
9. Ukraine makes debut in NATO's Locked Shields 2024. *Euromaidan Press*. 2024. URL: <https://euromaidanpress.com/2024/04/17/ukraine-makes-debut-in-natos-locked-shields-2024-worlds-largest-cyber-security-exercise/>
10. Ukraine to Take Part in Annual NATO Cyber Defense Drill for First Time. *Kyiv Post*. 2024. URL: <https://www.kyivpost.com/post/31369>
11. Суслов О. П. Цифрові інновації у мовній підготовці військових фахівців: огляд результатів впровадження та перспектив. *Військова освіта*. 2025. № 1 (51). URL: <https://znp-vo.nuou.org.ua/article/view/352257>
12. Шляхи забезпечення якості вищої освіти у вищих військових навчальних закладах та закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання. *National Security Law and Economics*. 2024. URL: <https://security-journal.nasbu.edu.ua/index.php/nbpe/article/view/30>
13. Рахманов В. Стандарти НАТО з військової освіти як орієнтир для системи фахової підготовки до бойових польотів майбутніх льотчиків тактичної авіації.

Військова освіта. 2023. № 1 (47). URL: <http://znp-vo.nuou.org.ua/article/view/270774>

14. Про затвердження Положення про особливості організації освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України : Наказ Міноборони, зареєстрований Мін'юстом 25.03.2024 № z0453-24. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0453-24>

15. NATO experts: Ukraine has achieved significant progress in professionalizing military education despite the challenges of war. Ministry of Defence of Ukraine. 2026. URL: <https://www.globalsecurity.org/wmd/library/news/ukraine/2026/01/ukraine-260116-ukraine-mod04.htm>

16. New Updates to Bi-SC Directive 075-007: What You Need to Know. *QA Hub – NATO QA Programme*. 2025. URL: <https://qa.sidecloud.net/news/new-updates-bi-sc-directive-075-007-what-you-need-know>

17. Ukrainian forces will extend duration of basic military training. *Ukrainska Pravda*. 2024. URL: <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2024/09/15/7475193/>

18. Operation Interflex reaches three-year milestone. *GOV.UK*. 2025. URL: <https://www.gov.uk/government/news/operation-interflex-reaches-three-year-milestone>

19. Defence Education Enhancement Programme (DEEP). NATO. 2024. URL: <https://www.nato.int/cps/en/natohq/139182.htm>

20. EU military & defence support to Ukraine. EEAS. 2025. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-military-defence-support-ukraine_en

21. Leader Development for NATO Multinational Military Operations : STO-TR-HFM-286. NATO STO. 2022. URL: <https://www.sto.nato.int/document/leader-development-for-nato-multinational-military-operations-3/>